

МОГИЛУ МУЧЕНИКА ІЗ ЯРОСЛАВИЧІВ

«РОЗДЕРЛИ» ЕКСКАВАТОРОМ

75 років тому, 20 січня 1933 року, відійшла у вічність людина, котру Архієрейський Собор РПЦ на початку III тисячоліття зарахував до лику загальноросійських святих і пам'ять про котру величю пошановують як у Росії, так і в далекому Казахстані. Втім, родовід цього великомученика найміцніше зав'язаний із волинськими теренами, адже він – уродженець села Ярославичі Млинівського району. Ймення йому – Олександр Скальський.

Таким залишився
у світлій пам'яті
нащадків
мученик
Олександр
Скальський.

Мученик Олександр Скальський

Із цього храму Олександра
Скальського забрали до в'язниці.

На залізниці церквою став... вагон

Священницьку долю своєму синові визначив Філімон Скальський, що відправляв службу Божу у Ярославичському храмі протягом дванадцяти років і, водночас, був щирим прихильником збереження історичної спадщини. Зокрема, завдяки йому залишилися спогади односельців про перебування у Ярославичах імператора Олександра I; з його ініціативи місцевий храм поповнився унікальними іконами, в тому числі й презентованими іншим російським царем – Олександром III. Отож, о. Філімон жадав, аби його син Олександр пішов «батьківським слідом», тим паче, що хлопцє постійно прислугував у храмі, ще з дитинства був обізнаний із церковними традиціями, а головне – власним сумлінням прагнув досягти Божі істини. По-друге, Філімон Скальський прагнув, аби родина священницька сув'язь продовжилася саме у Ярославичах, і, коли син вступив у Духовну семінарію, відразу ж заручився гарантією, що Олександра після навчання направлять у ярославичський приход.

Втім, уже після смерті батюшки доля його сина склалася зовсім по-іншому. У 1886 році Олександр поступає на службу в Подільську духовну консисторію. Тут він протягом п'яти років виконує обов'язки псаломщика у Хресто-воздвиженській церкві міста Кам'янець-Подільський. А 2 травня 1891 року з благословення єпископа Неофіта він вирушає до далекого Казахстану, аби там утверджувати православну віру.

Волинцянин довелося бути вчителем у церковно-приходських училищах, служити у різних святих обителях, у тому числі – церкві-вагоні Середньоазіатської залізниці. А найбільше його душа послужила Богові та людям на посаді настоятеля Свято-Миколаївського собору в Алма-Аті.

У «справу алмаатинських церковників» потрапив волинцянин

О. Олександр не тільки відправляв службу Божу у храмі, але й здійснював із народом хресні ходи і паломництва до святих місць, ініціював різного роду масові культурно-духовні заходи, повсякчас ходив до знедолених, німечних, до тих, що морально опустелися; підтримував і настановлював їх на путь істинний. До кожного бумував дуже милостивий. А ще знав всіх сиріт в місті і надавав їм усіляку допомогу.

За о. Олександра Свято-Миколаївський собор невідомо благоустроївся. В середині обителі, на подвір'ї не було жодного куточка, де б не відчувалася господарська рука батюшки. Священик дуже любив квіти і перетворив церковний двір у справжнє квіткове диво, де росло більше сотні видів різнокольорових рослин.

Післяреволюційні газети називали Скальського священником-народолюбцем. А підставою для такого «благословення» стали традиційні відвідини поранених бійців у госпіталях. Метою таких відвідин, як зазначав сам о. Олександр, було припинення братовбивчої війни.

Характерно також, що у 1919 р. Олександр Скальський різко виступив проти закриття радянською владою знаменитого Іверського жіночого монастиря. Більше того, він попри заборону властей надав вигнанним черницям пристанище у Свято-Миколаївському храмі.

По суті, це був початок його подальшого великого протистояння із тими, хто намагався викоренити із людських сердець віру в Бога. А фатальним на цьому надважкому поприщі для українця став 1933 рік, коли його звинуватили у так званій справі алмаатинських церковників.

Суть відкритої справи – нібито священники на чолі з єпископом Германом здійснювали контрреволюційну діяльність. Самого ж «очільника» трійкою при повноважному представництві ОГПУ в Казахстані засудили на 8 років позбавлення волі і відправили у сумнозвісний Карлаг. Пізніше гірку долю арештанта довелося спізнати також Олександрові Скальському, котрий не тільки добре знався із єпископом, але був одним із головних його помічників у церковних справах.

«Бачите он ту гірку. На ній я зустріну Христа»

Казахський подвижник, котрий пов... час мріяв відвідати рідні волинські терени і не дочекався цієї радісної миті, міг уникнути арешту. Причому, якраз з доброї волі того, хто підписав наказ про арешт священників. Річ у тім, що одного грудневого дня до собору прийшла мати начальника міського ГПУ майора Іванова і повідала о. Олександрові таємницю: «Мій син послав мене попередити, що в ніч під 10 грудня всіх ваших священників заарештують. Нікому не велів говорити, а тільки, жалюючи мене, тому що я церкву люблю, сказав: «Піди і скажи їм».

Натомість священники не змінили своїх планів - не відмовилися здійснювати всенощну напередодні свята ікони Матері Божої, що іменується «Знамення». І саме цієї ночі потрапили у лабеті енкаведистів.

Олександра Скальського, а також о. Стефана та о. Пилипа більше місяця тримали у в'язниці. Допитували із застосуванням тортур. Потім усіх трьох направили в санпропускник, тобто в лазню. Там їх добре напарили, після чого спеціально посадили в кузов відкритої вантажівки і повезли при сильному морозі у міську в'язницю. Добряче застудившись, в'язні відразу захворіли висипним тифом.

Першим помер о. Пилип - 17 січня. Другим - о. Стефан (18 січня). А 20 січня завершився життєвий шлях 66-річного о. Олександра. Саме ці три дати стали поминальними по кожному із мучеників, яких поховали в одну могилу на табірному кладовищі на одному із замських пагорбів.

У повоєнний час на братській могилі ченці у повоєнний час поклали кам'яну надгробну плиту із висіченим на ній надписом: «Священики Миколаївської церкви протоієрей Олександр Скальський, протоієрей Стефан Пономарьов, протоієрей Пилип Григор'єв». Православний люд не переставав приходити до цієї могили, запалювати свічки і виголошувати молитви. І така пошана, як не дивно, не давала спокою партійцям-атеїстам. У 60-х роках вони надумали не тільки зняти плиту із могили, але й загладити бульдозером всеняке кладовище. А згодом через це страдницьке місце ще й прокласти газогін. Надумане зрештою здійснилося. Це була надзвичай жахлива картина - ківш екскаватора вривався в землю, вивертая із земляного пласта кістки, черепи, залишки трун і упереміж із каменями, корінням і глиною зсипав їх у кузов самоскида, який відвіз їх невідомо куди...

Цікаво, що ще задовго до арешту о. Олександр передбачив свою долю і вказав точне місце, де його поховано. Якось він, перебуваючи на дзвіниці Миколаївського собору, сказав до ченців, що були поруч: «Бачите он ту гірку. Як прийде Господь в славі для праведного суду на землю, я з цієї гори постану, першим зустріну Його і стану високо над містом, прийду до Нього і скажу: «Господи! Господи! Ось я!».

Ось я – так каже і до нас із минушини праведник і мученик Олександр Скальський, світлий спогад про якого не помере у людських серцях. Нещодавно, до речі, до Кафедрального собору Казахстанської єпархії повернулася відновлена картина, що стала справжньою іконою, із надписом: «В пам'ять 25-річчя служіння ієрея Олександра Скальського Церкви Божій 23 грудня 1911 року». А найбільшійшою пошаною для колишнього волинцянина стала його канонізація, яку здійснено у Москві 2000-го року на Архієрейському Соборі РПЦ. Наскільки цим відголоском із Москви та Алма-Ати належить достукатися до України, це, звичайно, залежить від сумління кожного українця. Як християнина, так і пошанувальника історичної минушини. А заодно пошанувальника тих особистостей, що непорушно стояли на варті добра, людяності та віри. Олександр Скальський у цьому історичному списку безумовно займає чільне місце.

Євген МЛИН.